

КОВАЛЬЧУК О. А.,
аспірант кафедри правосуддя
та філософії
(Сумський національний аграрний
університет)

УДК 347.91

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.4.11>

КАТЕГОРІЯ «НЕОБҐРУНТОВАНІ АКТИВИ» ТА ЇХ СТЯГНЕННЯ В ДОХІД ДЕРЖАВИ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Стаття присвячена інституту визнання необґрунтованими активів, набутих уповноваженою особою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування та стягнення їх в порядку цивільного судочинства в дохід держави. При цьому, автор проводить паралельне дослідження міжнародного та національного законодавства в питаннях боротьби з корупцією та її запобіганню через призму розвитку інституту цивільної конфіскації. В роботі зачіпається ряд дискусійних питань, які піднімають науковці відносно законності вказаного інституту та його відповідності міжнародним нормам і принципам права з точки зору дотримання майнових прав фізичної особи, а також правових гарантій не свідчити проти себе. Крім того, проблематика досліджуваного інституту полягає і в обґрунтованості закріпленої у процесуальному законодавстві «презупції винуватості особи», зазначеної у статті 290 Цивільного процесуального кодексу України. Автор звертає увагу на незбалансованість і нечіткість положень цивільного процесуального та кримінального законодавства, внаслідок чого існує загроза до передумов подвійної майнової відповідальності суб'єкта корупційного правопорушення.

В роботі проведено порівняльний аналіз термінології, яка застосовується в кримінальному, антикорупційному та цивільному процесуальному законодавстві та сформульовано висновки щодо їх спільних та відмінних аспектів. В статті акцентовано увагу на різні підходи законодавця щодо визначення поняття «активи» в різних законодавчих актах, що вбачається із статті 290 Цивільного процесуального кодексу України та статті 177 Цивільного кодексу України. У зв'язку з цим, автор наголошує, що такий диференційований понятійний підхід до ключового поняття досліджуваного процесуального інституту, не сприяє правовій визначеності, що в практичній площині ускладнює питання правозастосовчої практики. Автор пропонує уточнити редакцію частини восьмої статті 290 Цивільного процесуального кодексу України в частині конкретизації видів як матеріальних, так і нематеріальних активів.

Ключові слова: *позовне провадження, цивільний процес, цивільне судочинство, цивільна конфіскація, корупційне правопорушення, корупція, визнання необґрунтованими активів, судова практика, особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.*

Kovalchuk O. A. The category “unfounded assets” and their recovery in state revenue: problems of legal terminology

The article is devoted to the institution of recognition assets unfounded, acquired by a person authorized to perform the functions of the state or local self-government and their recovery in the course of civil proceedings as state revenue. At the same time, the author conducts a parallel study of international and national legislation in

the fight against corruption and its prevention through the prism of the development of the institution of civil confiscation. The work deals with a number of debatable issues raised by scientists regarding the legality of the specified institute and its compliance with international norms and principles of law from the point of view of compliance with the property rights of individuals, as well as legal guarantees not to testify against oneself. In addition, the problem of the investigated institute is also the validity of the «presumption of guilt of a person» enshrined in the procedural legislation, specified in Article 290 of the Civil Procedure Code of Ukraine. The author draws attention to the imbalance and vagueness of the provisions of civil procedural and criminal legislation, as a result of which there is a threat to the prerequisites of double property liability of the subject of the corruption offense.

In the work, a comparative analysis of the terminology used in criminal, anti-corruption and civil procedural legislation was carried out and conclusions were formulated regarding their common and different aspects. The article focuses on different approaches of the legislator regarding the definition of the concept of "assets" in various legislative acts, which can be seen from Article 290 of the Civil Procedure Code of Ukraine and Article 177 of the Civil Code of Ukraine. In this regard, the author emphasizes that such a differentiated conceptual approach to the key concept of the investigated procedural institution does not contribute to legal certainty, which complicates the issue of law enforcement practice on a practical level. The author suggests clarifying the wording of the eighth part of Article 290 of the Civil Procedure Code of Ukraine in terms of specifying the types of both tangible and intangible assets.

Key words: *legal proceedings, civil process, civil proceedings, civil confiscation, corruption offense, corruption, recognition of unfounded assets, judicial practice, person authorized to perform the functions of the state or local self-government.*

Вступ. Проблема боротьби з корупцією у всіх її проявах, незважаючи на війну російської федерації проти України, стає одним із найпріоритетніших завдань держави, оскільки з одного боку позитивний напрямок такої боротьби допомагає Україні пришвидшено вступити до ЄС та НАТО, а з іншого – дає можливість посилити державне управління та місцеве самоврядування, розвиваючи демократичне і громадянське суспільство нашої країни. Одним із напрямків такої боротьби з корупцією, окрім інституту кримінального судочинства, є цивільний процесуальний інститут визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, закріплений в главі 12 розділу III ЦПК України. Інститут цивільної конфіскації реалізується у формі позовного провадження, яке здійснює Вищий антикорупційний суд України за правилами цивільного судочинства. В той же час національне законодавство України має різні понятійні підходи до визначення поняття «активи», що має місце в ч. 8 ст. 290 ЦПК України, допускаючи різне їх тлумачення як на рівні матеріального, так і процесуального права, що ускладнює процес правозастосування з точки зору практики цивільного процесу.

Проблемно-дискусійним питанням щодо визнання необґрунтованими активів, набутих особами, що уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та стягнення їх у дохід держави були присвячені наукові дослідження О. Кіріак (2017), О. Антонюк (2018), Н. Навальневої (2018), Д. Давидюка (2020), Т. Хутор (2021), К. Широкої (2021), Я. Вороніжського (2021–2023), І. Нурлаєва (2022), В. Михайлика (2023), В. Кройтора (2023) та інших вітчизняних вчених-процесуалістів. Разом з тим, на доктринальному рівні ще залишається цілий ряд дискусійних питань, присвячених зокрема і поняттю «активи». Саме дослідженню етимологічно-правового значення вказаного поняття і присвячена дана стаття.

Метою статті є дослідження процесуально-правової суті поняття «активи», застосованого в інституті цивільного процесуального права – визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави.

Виклад основного матеріалу. Проблема корупції та боротьба з нею є непростим завданням не лише для України, але і для всіх цивілізованих держав світу. Особливо це стосується сфери державного чи муніципального управління, де особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, може отримувати неправомірну вигоду в обмін на прийняття нею тих чи інших незаконних рішень або вчинення владного впливу на інших посадових чи службових осіб з метою прийняття ними незаконних рішень в інтересах фізичних або юридичних осіб, зацікавлених у певному протиправному результаті.

Формат незаконного збагачення державних та муніципальних чиновників є настільки широким, що створити єдиний універсальний правовий механізм, який би давав безумовний позитивний результат у подоланні корупції неможливо. Окремі ж запобіжні механізми (наприклад, такі як конкурсно-екзаменаційний відбір чиновників, декларування ними своїх доходів), на які суспільство поклало великі надії, так і не принесли позитивного результату. Причина цього полягає в тому, що 99% декларацій, поданих державними та муніципальними чиновниками, не охоплюються систематичним контролем, який повинно здійснювати НАЗК. З урахуванням даних обставин, було запропоновано в майбутньому проводити автоматизований порівняльний аналіз поданих декларацій з державними реєстрами штучним інтелектом з метою виявлення ознак незаконного збагачення, наявності необґрунтованих активів тощо [1, с. 5].

Не дивлячись на те, що статистично міжнародний індекс України у 2023 році щодо сприйняття корупції зріс на 3 бали і складає 36 балів зі 100, що дає можливість нашій країні посідати 104 місце серед 180 країн [2, с. 9], все ж даний результат не є такими вже і оптимістичними. Так, дослідження, яке провела дослідницька агенція Info Sapiens на замовлення НАЗК: «Корупція в Україні 2023: розуміння, сприйняття, поширеність» показало, що 61,2% населення звернуло увагу на зростання корупції в 2023 році, що перевищило показник 2022 року вдвічі [3, с. 21].

Історія і сучасна практика боротьба з корупцією показує, що корупція як соціальне явище існує у всіх країнах світу без виключення. Інше питання, що рівень корупційних проявів у економічно розвинених державах є незначним. Безумовно, цьому сприяє не лише високий рівень доходів, суспільна вихованість громадян, економічна стабільність, але і загальносуспільне несприйняття корупції на всіх рівнях державного та муніципального управління, прозорість діяльності чиновників у прийнятті ними тих чи інших рішень чи розпоряджень, що дає можливість не лише до внутрішнього, але і зовнішнього контролю за їх діяльністю.

В той же час, світовий досвід боротьби з корупцією показує, що кримінальне судочинство як модель превентивної боротьби з даним девіантним явищем та запобігання її проявам, не є у повній мірі ефективним, оскільки вона має цілий ряд об'єктивних особливостей. По перше, корупційні прояви майже завжди мають латентний характер. По друге, їх розслідування у кримінальному порядку потребує безумовного дотримання регламентованої законом процесуальної процедури, яка має певну стадійність, а відтак вона спрямована не на оперативність, а на законність процесуальних дій, що на рівні суспільного сприйняття обумовлюється відсутністю оперативної невідворотності покарання.

Розуміючи загальний алгоритм формування необґрунтовано набутих активів, які в подальшому і формують економічний базис незаконного збагачення, суспільство прийшло до усвідомлення того, що найбільш ефективною передумовою боротьби з корупцією є підтримка її економічної складової, яка по суті і виступає кінцевою метою будь-якого корупційного правопорушення.

Практика показує, що застосування цивільної конфіскації щодо необґрунтовано набутих активів та їх стягнення в дохід держави, є найбільш ефективним способом боротьби з корупцією у «некримінальний» спосіб, який сьогодні застосовується у цілому ряді розвинених іноземних держав. В цій частині Осадько А. С. та Довгаль Ю. С. відзначають, що, наприклад, лише у США – країні, де боротьба з відмиванням коштів та корупцією має

системний характер, статистика щодо цивільної конфіскації є наступною: якщо у 1985 році в дохід держави було стягнуто 27 млн. доларів, у 1993 р. – 56 млн., то вже у 2012 році – 4,2 млрд [4, с. 64].

Ефективність механізму цивільної конфіскації обумовлюється декількома причинами. По перше, інститут цивільної конфіскації має місце в цивільному судочинстві і з цих підстав характеризується публічністю та відкритістю, що безумовно впливає на інших чиновників з точки зору превентивного неперсоналізованого попередження. По друге, для інституту цивільної конфіскації не вимагається доведення винуватості особи у вчиненні корупційного правопорушення, що спрощує структуру доказової бази у порівнянні із кримінальною юрисдикцією. По третє, доказування у даній категорії справ зводиться лише до аналізу джерел походження активів, які визнаються необґрунтованими, без аналізу суб'єктивної поведінки відповідача на предмет її відповідності кримінальному антикорупційному законодавству. По четверте, механізм цивільної конфіскації отримує широку підтримку суспільства, оскільки спрямований на усунення можливостей незаконного збагачення чиновників та пов'язаних із ними осіб, наслідки якого в нашій державі особливо гостро відчуються на тлі мужньої і незламної боротьби з агресором.

В той же час, даний напрямок боротьби з корупцією знаходиться лише на початковій стадії свого практичного застосування, а її механізми постійно удосконалюються у всіх розвинених країнах. Україна не є винятком із даного процесу, оскільки сформульований у главі 12 ЦПК України термінологічно-правове підґрунтя цивільної конфіскації потребує суттєвого доопрацювання.

Так, під неправомірною вигодою, отриманою внаслідок вчинення корупційного правопорушення кримінальне законодавство України розуміє грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які пропонують, обіцяють, надають або одержують без законних на те підстав (примітка до ст. 364-1 КК України) [5]. Аналогічну за змістом дефініцію передбачає і абзац сьомий ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» [6].

На відміну від норм кримінального та антикорупційного законодавства, цивільне процесуальне право взагалі не вживає поняття «неправомірна вигода» відносно активів, які визнаються необґрунтованими і стягуються у дохід держави, зосереджуючи таким чином вектор уваги на цивілістичній природі набутого відповідачем майна і майнових прав. В цій частині слід зауважити, що дефініція терміну «неправомірна вигода» вбачає заздалегідь закладений в неї обвинувальний контекст, що виражається через поєднання в собі і протиправних дій, і їх результату, в той час, як частина 8 статті 290 ЦПК України розділяє поняття «активи» та «набуття активів», визначаючи окремо зміст кожного з них.

Зокрема, у поняття «активи», які можуть бути визнані необґрунтованими, законодавець закладає: грошові кошти (у тому числі готівкові кошти, кошти, що перебувають на рахунках/електронних гаманцях, у банках чи інших фінансових установах, небанківських надавачах платіжних послуг, емітентах електронних грошей чи на зберіганні у банках або інших фінансових установах), інше майно, майнові права, нематеріальні активи, у тому числі криптовалюти, обсяг зменшення фінансових зобов'язань, а також роботи чи послуги, надані особі, уповноваженій на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування [7].

Як видно, у вказаній нормі особливої уваги приділено тлумаченню різноманітних видів грошових коштів, які можуть набуватися без законних на те підстав, а в іншому, поняття «необґрунтовані активи» у значній мірі збігається із поняттям «неправомірної вигоди». В той же час, на відміну від визначення «неправомірної вигоди», в поняття «необґрунтовані активи» законодавцем не включені такі їх види як: переваги, пільги, вигоди нематеріального та негрошового характеру. В свою чергу, змістом поняття активи, на відміну від суміжного кримінально-антикорупційного поняття «неправомірної вигоди» охоплюються: майнові права, криптовалюти, обсяг зменшення фінансових зобов'язань та роботи. Вказані активи набувають статусу «неправомірних» після поєднання двох складових: їх набуття як виду активної суб'єктивної поведінки відповідача та недоведення ним правомірності такого набуття.

Слід зауважити, що «активи» як юридична категорія, по різному трактуються цивільним, податковим та бухгалтерським законодавством. Так, Цивільний кодекс України взагалі не містить визначення терміну «активи», хоча і визначає за його допомогою поняття цифрової речі у ч. 1 ст. 179-1. Крім того, в ч. 2 ст. 328 ЦК України за допомогою терміну «активи» сформульовано принцип правомірності набуття права власності, за яким право власності вважається набути правомірно, якщо інше прямо не впливає із закону або незаконність набуття права власності чи необґрунтованість активів, які перебувають у власності, не встановлені судом. В доповнення, слід також відмітити, що пунктом 12 ч. 1 ст. 346 ЦК України визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави визначено як однією із підстав припинення права власності.

Аналіз вказаних положень цивільного законодавства свідчить про нерозривний взаємозв'язок поняття «активи» з поняттям «право власності», який можна виразити у наступному твердженні: будь-які активи набувають даного статусу виключно у зв'язку з реалізацією особою права власності на них певним суб'єктом.

Норми Податкового кодексу України в поняття «активи фізичної особи для цілей підрозділу 9-4 «Особливості застосування одноразового (спеціального) добровільного декларування активів фізичних осіб» розділу XX «Перехідні положення» цього Кодексу вкладають лише три складові: грошові активи, майно та майнові права (підпункт 14.1.280 п. 14.1 ст. 14 ПК України). Однак, у підпункті 14.1.281 п. 14.1 даної статті наведено розширене тлумачення терміну «грошові активи фізичної особи», під якими податкове законодавство розуміє: кошти в національній та іноземній валютах, розміщені на рахунках в українських та іноземних банках, грошові внески до кредитних спілок та інших небанківських фінансових установ, права грошової вимоги (у тому числі кошти, позичені третім особам за договором позики), оформлені у письмовій формі з юридичною особою або нотаріально посвідчені у разі виникнення права вимоги декларанта до фізичної особи, а також активи у банківських металах, пам'ятні банкноти та монети, електронні гроші [8].

Бухгалтерське законодавство трактує активи з точки зору господарських правовідносин, визначаючи їх як ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому (абз. другий ст. 1 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні») [9].

В свою чергу, адміністративне процесуальне законодавство в питанні кваліфікації майна особи в якості активів, що можуть бути конфісковані за результатами провадження у справах про застосування санкцій (ст. 283-1 КАС України), виходить із комплексного аналізу національного антикорупційного законодавства, а також судової практики Європейського суду з прав людини. Зокрема, у рішенні Вищого антикорупційного суду від 18 квітня 2024 року у справі № 991/558/24 зауважено, що поняття «активи» має сталий характер, визначений низкою законодавчих актів, а для його тлумачення використано норму п. 2 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», за якою під активами розуміються кошти, у тому числі електронні гроші, інше майно, майнові та немайнові права [10]. Керуючись вказаною нормою, Вищий антикорупційний суд у вказаній справі стягнув з відповідача в якості активів: нерухоме майно (будівлі та споруди господарського комплексу, житлові будинки, земельні ділянки), грошові кошти на банківських рахунках, рухоме майно, а також майнові права засвідчені свідченням України на торгівельні марки і патентом на промислові зразки, та корпоративні права: частки у статутному капіталі декількох товариств з обмеженою відповідальністю та прості іменні акції емітента приватного акціонерного товариства [11].

Як бачимо, національне законодавство поки що не дійшло до єдиної позиції щодо розуміння юридичних категорій «активи» та «кошти», оскільки в залежності від виду юридичних правовідносин їх зміст дещо відрізняється. Зокрема, податкове законодавство відносить банківські метали, пам'ятні банкноти та монети саме до форми грошових

активів фізичної особи, оскільки за пунктами 2 і 3 ч. 3 ст. 47 Закону України «Про банки і банківську діяльність» відкриття та ведення поточних (розрахункових, кореспондентських) рахунків клієнтів у банківських металах, а також надання банківських металів у кредит є різновидом банківських послуг [12]. Даний Закон також передбачає можливість торгівлі банківськими металами у безготівковій формі без їх фізичної поставки отримувачу (п. 11 ч. 1 ст. 1), а ч. 4 ст. 4 передбачає право резидентів придбавати валютні цінності за кордоном, здійснювати їх транскордонне переміщення та (або) транскордонний переказ, що свідчить про застосування спеціального правового режиму для даного платіжного засобу.

В той же час, стаття 290 ЦПК України взагалі не згадує такого виду активів ні серед грошових коштів, ні серед майна, прямо не зазначаючи про можливість визнання їх необґрунтованими та подальшу конфіскацію в дохід держави. Крім того, дана стаття не відносить до переліку активів, що можуть бути визнані необґрунтованими, іноземну валюту та банківські метали, які згідно з п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про валюту і валютні операції» мають спеціальний правовий статус – валютні цінності [13].

Разом з тим, пункт 8 частини першої статті 46 Закону України «Про запобігання корупції» зобов'язує суб'єктів декларування вказувати у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування про наявні у них або членів їх сімей грошових активів, у тому числі активів у дорогоцінних (банківських) металах, сукупна вартість яких перевищує 50 прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня звітного року [6].

Аналогічно, вказаний Закон у п. 6 ч. 1 ст. 46 зобов'язує осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, вказувати у своїй декларації про наявність у нього або членів сім'ї нематеріальних активи, у тому числі об'єкти права інтелектуальної власності, що можуть бути оцінені в грошовому еквіваленті, криптовалюти.

Частина восьма ст. 290 ЦПК України також визначає поняття «активи» через термін «нематеріальні активи», узгоджуючись в цьому аспекті із вказаною нормою ст. 46 Закону України «Про запобігання корупції». В той же час, цивільне законодавство, зокрема норма ч. 1 ст. 177 ЦК України, під об'єктами цивільних прав не передбачає такого виду як «нематеріальні активи», вживаючи натомість поняття «матеріальні і нематеріальні блага». Поняття «нематеріальні активи» вживається також і у п. 1 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про віртуальні активи», який на сьогодні не набрав чинності.

Зокрема, згідно з ч. 1 ст. 177 ЦК України об'єктами цивільних прав є речі, гроші, цінні папери, цифрові речі, майнові права, роботи та послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні та нематеріальні блага [14]. Вказана норма відмежовує нематеріальні блага від результатів інтелектуальної та творчої діяльності, в той час, як у наведених на офіційному веб-сайті НАЗК роз'ясненні поняття «нематеріальні активи» та поняття «об'єкти права інтелектуальної власності» ототожнюються. Зокрема, за позицією НАЗК «під нематеріальними активами слід розуміти об'єкти права інтелектуальної власності, що можуть бути оцінені в грошовому еквіваленті (патент на винахід, корисну модель, ноу-хау, промисловий зразок, права на топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, торгову марку чи комерційне найменування, авторське право тощо), а також право на використання надр чи інших природних ресурсів тощо. Під нематеріальним активом слід також розуміти ліцензії на право користування об'єктами права інтелектуальної власності, що належать суб'єкту декларування або члену його сім'ї» [15].

Податковий кодекс України, до внесення змін Законом України від 21.12.2016 р. № 1797-VIII закріплював роз'яснення поняття нематеріальних активів, відносячи до їх переліку право власності на результати інтелектуальної діяльності, у тому числі промислової власності, а також інші аналогічні права, визнані об'єктом права власності (інтелектуальної власності), право користування майном та майновими правами платника податку в установленому законодавством порядку, у тому числі набуті в установленому законодавством порядку права користування природними ресурсами, майном та майновими правами (підпункт 14.1.120.

пункту 14.1 ст. 14). Однак, вказаний підпункт на сьогодні скасовано, а тому законодавчий перелік нематеріальних активів відсутній взагалі.

Як бачимо, поняття «активи» і за нормами податкового, і за нормами цивільного права, кореспондується із поняттям права власності, та зокрема – з правовим інститутом приватної власності, який регламентовано цивільним законодавством.

В цій частині слід зауважити, що за позицією Європейського суду з прав людини, висловленою у рішенні від 07.06.2012 року у справі «Centro Europa 7 S.r.l. and Di Stefano v. Italy» (пункт 141) однією з вимог, що впливає з виразу «встановлено законом», є передбачуваність. Норма права не може розглядатися як «закон», якщо вона не сформульована з достатньою точністю, щоб дозволити громадянам регулювати свою поведінку; вони повинні бути в змозі – за потреби з відповідною порадою – передбачити, до розумного за обставинами рівня, наслідки, до яких може призвести дана дія. Такі наслідки не обов'язково передбачати з абсолютною точністю: досвід показує, що це неможливо. Знову ж таки, незважаючи на те, що точність є дуже бажаною, вона може призвести до надмірної жорсткості, і закон повинен бути в змозі йти в ногу з мінливими обставинами. Відповідно, багато законів неминуче сформульовано в термінах, які більшою чи меншою мірою є розпливчастими, і тлумачення та застосування яких є питаннями практики [16].

З огляду на це, закономірним є висновок, що юридична термінологія досліджуваного нами цивільного процесуального інституту визнання необґрунтованими активів і стягнення їх в дохід держави, має бути узгоджена із термінологією:

1) цивільного законодавства, яке регулює правовий режим приватної власності, визначаючи види активів, майна та майнових прав, а також правові підстави до позбавлення особи права власності;

2) антикорупційного законодавства, яке передбачає види і склад доходів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а також форму звітування про їх наявність перед державою;

3) податкового законодавства, норми якого визначають критерії законності доходів фізичної особи, встановлюючи їх види та способи законного набуття їх у власність.

Зважаючи на вищевикладене, на наш погляд, норма ч. 8 ст. 290 ЦПК України потребує уточнення шляхом формулювання її змісту у відсилочному вигляді. З цією метою, доцільним є наступна редакція вказаної законодавчої норми: «1) термін «активи» означає кошти, інше майно, майнові права, нематеріальні активи, у тому числі криптовалюти, обсяг зменшення фінансових зобов'язань, а також роботи чи послуги, надані особі, уповноваженій на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування. Термін «кошти» у даному пункті застосовується у значенні, наведеному в підпунктах 14.1.280 та 14.1.281 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу України.

Висновки. Необхідність реалізації загальних засад європейського права в цілому і принципу правової визначеності зокрема, нерозривно пов'язана із уточненням положень національного законодавства, що у свою чергу є неможливим без доктринального дослідження правовідносин певної галузі права. Інститут позовного провадження у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави потребує свого якісного вдосконалення шляхом уточнення його законодавчих джерел в частині точного визначення переліку об'єктів власності відповідача, які можуть стати об'єктом судового провадження та в подальшому – бути конфіскованими у дохід держави. Практична реалізація запропонованих у даній статті уточнень змісту норми ч. 8 ст. 290 ЦПК України, на наш погляд, має запобігти майбутнім колізійним ситуаціям у правозастосовній практиці Вищого антикорупційного суду та сприяти законності і обґрунтованості його судових рішень.

Список використаних джерел:

1. Декларації чиновників перевірятимуть за допомогою ШІ. *Юридичний вісник України*. 2024. № 3-4 (16-31 січня). С. 5.
2. Ревенко М. Індекс сприйняття корупції: Україна показала одну з кращих динамік у світі за рік. *Юридичний вісник України*. 2024. № 5-6 (1-15 лютого). С. 9.

3. У фокусі проблеми корупції. *Юридичний вісник України*. 2024. № 5-6 (1-15 лютого). С. 21.
4. Осадько А. С., Довгаль Ю. С. Механізм вдосконалення процедури цивільної конфіскації: деякі аспекти застосування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 8. С. 62–65.
5. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/ed20170101#n1070> (дата звернення: 15.05.2024).
6. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/ed20141014#n13> (дата звернення: 15.05.2024).
7. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV/ *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 15.05.2024).
8. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 20.05.2024).
9. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV/ *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 20.05.2024).
10. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 29.05.2024).
11. Рішення Вищого антикорупційного суду від 18 квітня 2024 року у справі № 991/558/24. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/118541654> (дата звернення: 29.05.2024).
12. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 29.05.2024).
13. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 р. № 2473-VIII / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text> (дата звернення: 30.05.2024).
14. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 30.05.2024).
15. База знань. XII. Нематеріальні активи / Офіційний веб-сайт Національного агентства з питань запобігання корупції. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/category/deklaruvannya/hii-nematerialni-aktuvu/> (дата звернення: 30.05.2024).
16. Case of Centro Europa 7 S.r.l. and Di Stefano v. Italy. Application no. 38433/09. Judgment 7 June 2012 / The European Court of Human Rights. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-111399%22%5D%7D> (дата звернення: 02.06.2024).

